

Д. Ю. Калініченко,

к. т. н., Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3689-3467>

В. А. Голян,

д. е. н., професор, відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Боярська лісова дослідна станція", м. Боярка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2502-4573>

В. М. Бардаць,

к. е. н., Громадська організація "Європейський аналітичний центр", м. Луцьк
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1211-2494>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.23.24

ЗЕМЕЛЬНЕ ОПОДАТКУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

D. Kalinichenko,

PhD in Technical Sciences, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

V. Holian,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Separate division of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine "Boyarka forest research station", Boyarka

V. Bardas,

PhD in Economics, Doctor of Sciences (Economics), Professor, Director,
Public Organization "European Analytical Centre", Lutsk

LAND TAXATION IN THE SYSTEM OF FINANCIAL AND INVESTMENT SUPPORT OF ENVIRONMENTAL PROTECTION ACTIVITIES: A MODERN DIMENSION

Встановлено, що плата за землю, яка представлена земельним податком та орендною платою за землю, в умовах поглиблення децентралізації влади та завершення процесу формування мережі укрупнених територіальних громад потенційно виступає вагомим чинником нарощення доходів місцевих бюджетів та зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування. Дослідження показали, що прикметною рисою надходжень земельного податку та орендної плати за землю до місцевих бюджетів України у 2007–2021 роках є те, що в цілому в їх динаміці спостерігається висхідна тенденція, яка зумовлена в основному перманентними інфляційно-девальваційними процесами в національній економіці, що вимагало регулярної індексації ставок земельних податків і відповідно ставок орендної плати за землю і у підсумку призвело до зростання надходжень загальних сум названих фінансових інструментів до бюджетів територіальних громад. Виявлено, що внаслідок реалізації політики земельної дерегуляції у 2021 році значним резервом нарощення сум надходжень плати за землю до місцевих бюджетів виступає

здатність органів місцевого самоврядування максимально ефективно розпорядитися комунальними земельно-ресурсними активами через встановлення еквівалентних вартості переданої у користування землі ставок орендної плати. Обґрунтовано, що важливим детермінантом розширеного відтворення земельно-ресурсного потенціалу є формування сучасної системи фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності у сфері землекористування. Доведено, що основним джерелом публічного фінансування процесів відтворення, відновлення та охорони земель виступає формування спеціальних фондів у структурі місцевих бюджетів на основі концентрації в цих фондах певної частини плати за землю. Обґрунтовано, що одним з пріоритетних напрямів використання коштів фондів фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення та охорони земель має стати фінансування процесів екологічного реінжинірингу земель зони бойових дій, зокрема територій, котрі тимчасово перебували під окупацією ворожих військ.

It is established that the payment for land, represented by land tax and land rent, in the context of deepening decentralisation of power and completion of the process of forming a network of enlarged territorial communities, is potentially a significant factor in increasing local budget revenues and strengthening the financial base of local self-government. The research has shown that a distinctive feature of land tax and land rent revenues to local budgets of Ukraine in 2007–2021 is that, in general, there is an upward trend in their dynamics, which is mainly due to permanent inflationary and devaluation processes in the national economy, which required regular indexation of land tax rates and, accordingly, land rent rates and, as a result, led to an increase in the total amount of these financial instruments to the budgets of territorial communities. It is found that, as a result of the implementation of the land deregulation policy in 2021, a significant reserve for increasing the amount of land payment to local budgets is the ability of local governments to dispose of municipal land and resource assets as efficiently as possible by setting rental rates equivalent to the value of the land transferred for use. It is substantiated that an important determinant of the expanded reproduction of land and resource potential is the formation of a modern system of financial and investment support for environmental protection activities in the field of land use. It is proved that the main source of public financing of the processes of reproduction, restoration and protection of land is the formation of special funds in the structure of local budgets based on concentration of a certain part of the land payment in these funds. It is substantiated that one of the priority areas of use of the funds of financial and investment support for the reproduction, restoration and protection of land should be the financing of the processes of ecological reengineering of the lands of the combat zone, in particular, the territories temporarily occupied by enemy troops.

Ключові слова: плата за землю, місцеві бюджети, фінансово-інвестиційне забезпечення, земельно-ресурсний потенціал, комунальна власність, земельний податок.

Key words: land payment, local budgets, financial and investment support, land and resource potential, communal property, land tax.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Земельні ресурси є територіальним базисом концентрації окремих складових природного багатства країни, виступаючи у той же час невід'ємною його складовою. У сільському та лісовому господарстві земля виступає основним засобом виробництва, який забезпечує приріст біологічних ресурсів та продукування екосистемних послуг, зокрема корисних властивостей лісів. У той же час земля в процесі господарської експлуатації

втрачає природні фізико-хімічні властивості, що потребує застосування комплексу агротехнічних, гідромеліоративних, агролісомеліоративних та агрохімічних заходів, спрямованих на відтворення, відновлення та захист земельних ресурсів. Об'єктивним фактом виступає також необхідність фінансово-інвестиційного забезпечення діяльності, спрямованої на здійснення природоохоронної діяльності у сфері розширеного відтворення та господарського освоєння земельно-ресурсного потенціалу. Виходячи з передової іноземної та наявної вітчизняної практики фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності, необхідно кон-

статувати необхідність створення спеціальних фондів фінансування природоохоронної діяльності у сфері землекористування, котрі формуватимуться за рахунок акумуляції частини плати за землю. Доцільність формування такого роду спеціальних бюджетних фондів випливає з того, що вкрай необхідним є створення надійних джерел фінансово-інвестиційного забезпечення екологічного реінжинірингу земель, котрі постраждали внаслідок російської збройної агресії. При формуванні такого роду фондів необхідно враховувати факт того, що в умовах поглиблення децентралізації влади центр тяжіння у реалізації екологічної політики на регіональному та місцевому рівнях зберігається за обласною владою.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У зв'язку з поглибленням децентралізації влади та завершенням формування мережі укрупнених територіальних громад ключовою ланкою системи земельного оподаткування виступає вирішення проблеми удосконалення системи нарахування та адміністрування плати за землю як вагомої детермінанти зміцнення фінансової самодостатності територіальних громад базового рівня. На переконання А. Дегтяр та М. Гончаренко, в умовах реформи децентралізації особливої актуальності набуває питання: що слід зробити, щоб земельні ресурси дійсно стали матеріальною та фінансовою основою розвитку територіальних громад, а плата за землю підвищила свою фіскальну роль у формуванні місцевих бюджетів [3, с. 342]. Дане питання ще більше активізувалося в умовах земельної дерегуляції, котра призвела до значного розширення комунального сектора у землеволодінні та землекористуванні. Значним резервом нарощення сум надходжень плати за землю до місцевих бюджетів виступає здатність органів місцевого самоврядування максимально ефективно розпорядитися комунальними земельно-ресурсними активами через встановлення еквівалентних вартості переданої у користування землі ставок орендної плати. Саме в царині максимізації надходжень орендної плати за землю і в цілому знаходяться перспективи посилення впливу плати за землю на фінансову самодостатність територіальних громад.

Існують акторські підходи, котрі перегляд пріоритетів у земельному оподаткуванні пов'язують з поглибленням земельної реформи та умонтуванням сучасних інститутів у перерозподіл земельних активів. Т. Білоус-Осін та О. Койчева констатують, що останнім часом національна земельна політика зазнала докорінних змін, які стосувалися зарахування плати за землю до місцевих податків, підвищення податкових ставок, скасування деяких пільг тощо [1, с. 31]. Однозначно скасування деяких пільг при сплаті земельного податку дало можливість усунути численні викривлення в оподаткування користування земельними активами в цілому. Водночас це не забезпечило суттєвого посилення впливу надходжень плати за землю на позитивну динаміку доходної частини місцевих бюджетів. Відміну пільг варто вважати критично необхідним кроком щодо наближення вітчизняної системи земельного оподаткування до передових іноземних лекал вилучення земельної

ренти. У той же час виправданим слід вважати те, що у 2022 році було введено пільги при сплаті земельного податку та орендної плати за землю на територіях, де ведуться або велися активні бойові дії та на територіях, окупованих російськими агресорами. Також введені пільги при сплаті земельних платежів на територіях, де розташовані фортифікаційні споруди.

Високим рівнем системності стосовно визначення місця земельного оподаткування в системі зміцнення фінансової самодостатності місцевого самоврядування, розбудови інфраструктури земельного ринку та фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності відзначається підхід А. Левенець. Згідно якого, земельний податок покликаний формувати джерела коштів для фінансування заходів щодо проведення земельної реформи та розвитку інфраструктури населених пунктів, ведення земельного кадастру, здійснення землеустрою та моніторингу земель, раціонального використання й охорони земель, підвищення родючості ґрунтів, відшкодування витрат власників землі і землекористувачів, пов'язаних із господарюванням на землях гіршої якості [5, с. 56]. Такий підхід впливає з об'єктивної логіки стосовно того, що земельні ресурси виступають невід'ємною складовою природного багатства і теж потребують фінансово-інвестиційного забезпечення заходів щодо їх відтворення, відновлення та охорони. Виходячи з наявної вітчизняної та передової іноземної практики публічне фінансування процесів розширеного відтворення земельно-ресурсного потенціалу, основним джерелом публічного фінансування таких процесів виступає формування спеціальних фондів у структурі місцевих бюджетів на основі концентрації в цих фондах певної частини плати за землю.

Водночас існують авторські підходи, які вкрай негативно оцінюють ситуацію із земельним оподаткуванням в Україні. Зокрема, А. Іванова стверджує, що поточна практика оподаткування землі є незадовільною, насамперед, через низький рівень доходів від земельних податків саме на місцевому рівні [4, с. 149]. Тобто автор розглядає ефективність адміністрування земельного податку та орендної плати за землю виключно через призму результативності надходжень цих фіскальних інструментів до бюджетів територіальних громад, залишаючи поза увагою доцільність акумуляції певної частини таких надходжень у фондах охорони земель, в першу чергу земель, котрі піддалися деградації внаслідок російської збройної агресії. З огляду на те, що частина рентної плати за спеціальне використання води та рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів (форми вилучення відповідно водної та лісової ренти) акумулюється у спеціальних бюджетних фондах відповідно відтворення водно-ресурсного та лісоресурсного потенціалу, доцільно таку практику поширити і на процеси відтворення, відновлення та охорони земель, а відповідні спеціальні бюджетні фонди формувати за рахунок акумуляції в них частини плати за землю.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є визначення передумов та обґрунтування пропозицій удосконалення використання плати за землю в контексті диверсифікації джерел фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення

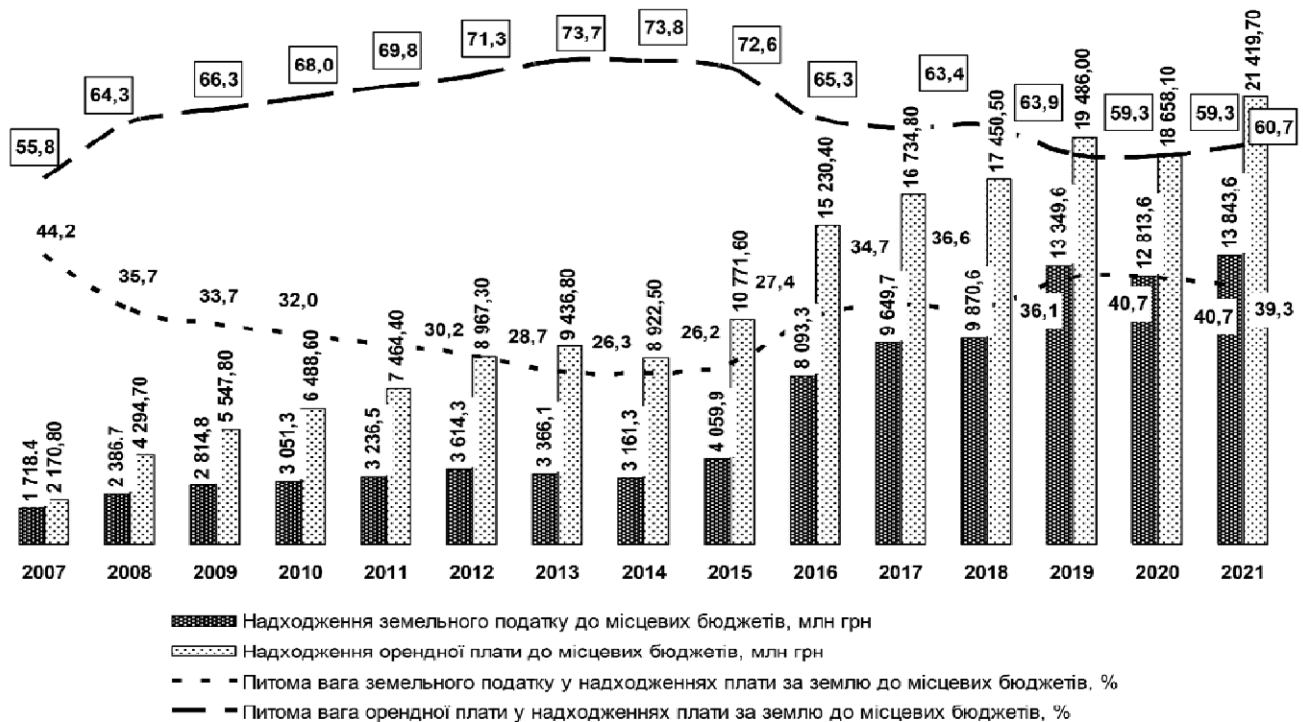

Рис. 1. Динаміка надходжень земельного податку та орендної плати за землю до місцевих бюджетів України у 2007–2021 роках

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України.

та охорони земельно-ресурсного потенціалу з врахуванням викликів воєнного часу, наслідків поглиблення децентралізації влади та формування мережі укрупнених територіальних громад.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Передова світова практика доводить, що активна природоохоронна діяльність виступає не лише необхідною складовою відтворення природно-ресурсного потенціалу та збереження довкілля і біорізноманіття, але і є прибутковим видом бізнесу. Обравши вектор ринкової економіки, що зумовило глибокі інституціональні перетворення у вітчизняній природоохоронній архітектоніці, Україна намагається максимальною мірою імплементувати кращі світові практики природоохоронної діяльності. Однією з найбільш характерних проблем активізації природоохоронної діяльності у різноманітних сегментах національного господарства є формування надійних джерел фінансово-інвестиційного забезпечення заходів з розширеного відтворення та господарського освоєння складових природного багатства країни. Базовою складовою природного багатства України виступають земельні ресурси і як територіальний базис життєдіяльності населення і функціонування господарського комплексу, і як основний засіб виробництва в окремих ланках природно-ресурсного сектора та джерело продукування екосистемних послуг. Саме з таких міркувань необхідно виходити при розробленні дорожньої карти фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності у землекористуванні.

Фундаментальні лекала фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності свідчать про те, що ключовим елементом формування спеціаль-

них фінансових фондів відтворення, відновлення та охорони того чи іншого природного ресурсу має бути норма про концентрацію частини фіскальних платежів, акумульованих внаслідок його спеціального використання у таких фондах. Не винятком в даному контексті є також і формування фондів фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення та охорони земельно-ресурсного потенціалу. Фінансово-інвестиційне забезпечення відтворення, відновлення та охорони земельно-ресурсного потенціалу охоплює витрати на фінансування капітальних інвестицій, необхідних для розбудови землеохоронної інфраструктури, і на фінансування поточних витрат, пов'язаних із застосуванням різноманітних агротехнічних, агрохімічних, агролісомеліоративних та гідромеліоративних заходів.

Виходячи з приведених вище фундаментальних засад формування фондів фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення природно-ресурсного потенціалу і охорони довкілля, можна стверджувати, що ключовою ланкою заходів по фінансуванні відтворення, відновлення та охорони земельно-ресурсного потенціалу виступає створення спеціальних бюджетних фондів за рахунок акумуляції в цих фондах частини складових плати за землю (земельного податку та орендної плати за землю), котрі надходять до місцевих бюджетів. З огляду на це, результативність формування таких фондів напряму залежить від обсягів надходжень земельного податку та орендної плати за землю до місцевих бюджетів України. Прикметною рисою надходжень земельного податку та орендної плати за землю до місцевих бюджетів України у 2007–2021 роках є те, що в цілому в їх динаміці спостерігається висхідна тенденція, яка зумовлена в основному перманентними інфляційно-девальваційними процесами в національній еко-

номії, що вимагало регулярної індексації ставок земельних податків і відповідно ставок орендної плати за землю і у підсумку призвело до зростання надходжень загальних сум названих фінансових інструментів до бюджетів територіальних громад.

Якщо у 2007 році сума надходжень земельного податку до місцевих бюджетів складала 17 18,4 млн грн, у 2010 році — 3051,3 млн грн, у 2013 році — 3366,1 млн грн, у 2016 році — 8093,3 млн грн, у 2019 році — 13 349,6 млн грн, то у 2021 році — 13 843,6 млн грн. Тобто у 2021 році порівняно з 2007 роком сума сплати земельного податку до місцевих бюджетів України зросла у 8 разів, порівняно з 2013 роком — у 4 рази. У динаміці надходжень орендної плати за землю до місцевих бюджетів у 2007—2021 роках також в цілому спостерігався висхідний тренд. Зокрема, у 2021 році порівняно з 2007 роком сума сплаченої орендної плати за землю до місцевих бюджетів України виросла майже у 10 разів, порівняно з 2013 роком — у 2,7 рази (рис. 1).

Абсолютні значення та варіаційний розмах різниці між орендною платою за землю та земельним податком за окремі роки вирішальною мірою вплинули на процентні співвідношення названих фіскальних інструментів в структурі надходжень плати за землю до місцевих бюджетів України. Зокрема питома вага орендної плати за землю в часовому проміжку 2007—2014 років невпинно зростала, а у 2015—2021 роках спостерігається її в цілому поступальне зниження, що пов'язано з негативним впливом на процеси передачі комунальних та державних земель в оренду загострення ендегенних та екзогенних політичних ризиків. Така динаміка відповідним чином корелює з динамікою питомої ваги земельного податку у загальних надходженнях плати за землю до місцевих бюджетів України. Якщо у 2007—2014 роках частка земельного податку у надходженнях плати за землю до місцевих бюджетів в цілому мала тенденцію до зниження, то у 2015—2021 роках — в цілому тенденцію до зростання.

Об'єктивною передумовою більших надходжень орендної плати за землю до місцевих бюджетів, ніж надходжень земельного податку великою мірою виступає відповідна законодавча норма, зокрема згідно пункту 288.5. статті 288 Податкового кодексу України [7] розмір орендної плати не може бути меншим за розмір земельного податку та не може перевищувати 12% нормативної грошової оцінки. Максимальний поріг встановлення орендної плати за землю у розмірі 12% дає можливість центральній та місцевій владі забезпечити прийнятний рівень капіталізації державних та комунальних земельно-ресурсних активів, котрі передані у тимчасове користування суб'єктам підприємницької діяльності, що у підсумку сприятиме зростанню доходної частини місцевих бюджетів. Земельна дерегуляція, що відбулася у 2021 році в Україні, і супроводжувалася масовою передачею земель сільськогосподарського призначення у власність територіальних громад створила додаткові можливості для місцевого самоврядування розширити податкову базу наповнення місцевих бюджетів за умови передачі комунальних земельно-ресурсних активів у тимчасове користування суб'єктам підприємницької діяльності. Інвестиційна привабливість комунальних земельно-ресурсних активів в контексті підприємниць-

ких інтересів потенційних орендарів напряму пов'язана зі своєчасним відтворення природних фізико-хімічних характеристик цих активів, що потребує формування надійних джерел фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення та охорони земель, котрі у 2021 році перейшли у власність територіальних громад.

Виходячи із загальновизнаних лекал формування спеціальних фондів природоохоронного спрямування, можна стверджувати, що такого роду фонди мають формуватися за рахунок акумуляції в них частини земельного податку та орендної плати за землю. Кошти таких фондів доцільно використовувати для прямої підтримки землекористувачів та землевласників (прямі фінансові виплати), котрі реалізують проєкти реінжинірингу порушених та деградованих земель, а також для непрямої підтримки — компенсація банкам різниці відсотків, на яку фінансово-банківські установи знижують процентні ставки надання кредитних ресурсів суб'єктам земельних відносин, котрі реалізують природоохоронні проєкти в частині відтворення земельно-ресурсного потенціалу.

Одним з пріоритетних напрямів використання коштів фондів фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення та охорони земель має стати фінансування процесів екологічного реінжинірингу земель зони бойових дій, зокрема територій, котрі тимчасово перебували під окупацією ворожих військ. Пошкодження різних категорій земель внаслідок використання різноманітних видів вогневого впливу, руйнації об'єктів виробничої і невиробничої інфраструктури та об'єктів житлової нерухомості, витоку забруднюючих речовин потребує їх екологічного реінжинірингу для того, щоб зробити їх придатними для використання у продуктивному господарському обігу. У першу чергу екологічний реінжиніринг необхідно здійснити для земель населених пунктів, сільськогосподарських угідь та лісових земель, де здійснювалися бойові дії [6, с. 53]. Створення такого фонду на обласному рівні дасть змогу забезпечити концентрацію фінансових ресурсів для реалізації проєктів відтворення та охорони земельно-ресурсного потенціалу територіальних громад, котрі входять до складу відповідної області. Також формування спеціальних фондів фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення та охорони комунальних земельно-ресурсних активів підвищує ймовірність отримання природоохоронних субвенцій з державного бюджету України.

Плата за землю являє собою форму вилучення рентного доходу землевласників та землекористувачів, котрий утворюється як під впливом природних чинників, так і під впливом природоохоронних та інфраструктурних поліпшень, що вимагає часткового використання основних форм плати за землю (земельного податку та орендної плати за землю) для цільового фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення та охорони земель, а це у свою чергу створює додаткові умови для зростання величини утворення земельної ренти. Тому концентрація частини плати за землю в обласних фондах відтворення, відновлення та охорони земель — це також і спосіб органів публічної влади сприяти капіталізації земельно-ресурсного потенціалу.

Водночас збільшення обсягів фінансування відтворення й охорони земельних ресурсів значною мірою залежить від імплементації досвіду передових країн світу та усунення наявних інституціональних пасток у фіскальному регулюванні й фінансово-кредитному забезпеченні землекористування. Такі інституціональні пастки будуть ліквідовані за рахунок: подолання асиметричності надходження інформації до різних категорій землекористувачів; усунення інституціональних обмежень щодо перерозподілу земельних активів, насамперед земель сільськогосподарського призначення; уведення прямих фіскальних регуляторів стосовно використання всіх категорій земель [2, с. 90—91]. У свою чергу диверсифікація джерел фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення та охорони земель має відштовхуватися від раціонального використання певної частини плати за землю через її надходження у спеціальні бюджетні фонди обласного рівня, щоб сформувати критично необхідну суму коштів для фінансування проєктів екологічного реніжинірингу порушених та деградованих земель, що в умовах воєнного часу та посилення євроінтеграційних устремлінь і поглиблення децентралізації влади виступає важливою умовою імплементації кращих практик відтворення земельно-ресурсного потенціалу та залучення приватного капіталу в природоохоронну діяльність у сфері землекористування.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Розширене відтворення, відновлення та охорона земельно-ресурсного потенціалу вимагає застосування комплексу природоохоронних заходів, що у свою чергу потребує формування надійних джерел фінансово-інвестиційного забезпечення. Ключовою складовою сучасної системи фінансово-інвестиційного забезпечення природоохоронної діяльності у сфері землекористування виступають кошти публічних бюджетів. Найвищого рівня результативності публічне фінансування природоохоронних заходів щодо відтворення, відновлення та охорони земельно-ресурсного потенціалу набуває за умови функціонування спеціальних бюджетних фондів, формування котрих має відбуватися за рахунок концентрації частини надходжень плати за землю. В умовах поглиблення земельної дерегуляції, коли значні площі сільськогосподарських земель державної власності поза межами населених пунктів були передані у комунальну власність, сформувалися додаткові умови для нарощення надходжень плати за землю, в першу чергу за рахунок зростання надходжень орендної плати за землю, до місцевих бюджетів, що створює додатковий ресурс для формування спеціальних бюджетних фондів для збереження та примноження земельно-ресурсного потенціалу. З огляду на те, що згідно базових нормативно-правових засад поглиблення децентралізації влади за обласним рівнем закріплюється реалізація регіональної екологічної політики, фонди фінансово-інвестиційного забезпечення відтворення, відновлення та охорони земель повинні формуватися у складі обласних бюджетів як спеціальні фонди.

Література:

1. Білоус-Осін Т., Койчева О. Теоретико-правові аспекти адміністрування земельного податку. Юридичний вісник. 2019. № 3. С. 31—37.
2. Голян В.А., Третяк Н.А. Фінансування відтворення й охорони земельних ресурсів: пріоритети та інституціональні передумови. Фінанси України. 2016. № 12. С. 77—91.
3. Дегтяр А.О., Гончаренко М.В. Плата за землю як складова майнового оподаткування: роль у формуванні місцевих бюджетів та резерви збільшення надходжень. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2018. Вип. 2. С. 341—349.
4. Іванова А.І. Інституційне забезпечення системи оподаткування земельних відносин в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Випуск 7. Частина 1. С. 145—150.
5. Левенець А. Підстави виникнення обов'язку орендної плати за землю. Земельне право. 2018. № 11. С. 56—59.
6. Мединська Н.В., Гулько Л.А., Куценко О.О., Мороз Ю.О., Замлинський С.С. Децентралізована модель фінансового забезпечення системи економічного стимулювання екологічно безпечного землекористування в умовах воєнного часу: пріоритети та особливості формування. Агросвіт. 2023. № 16. С. 48—55.
7. Податковий кодекс України. Документ 2755-VI. Редакція від 03.09.2023. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

References:

1. Bilous-Osin', T. and Kojcheva, O. (2019), "Theoretical and legal aspects of administrating of land tax", *Yurydychnyj visnyk*, vol. 3, pp. 31—37.
 2. Holian, V.A. and Tretiak, N.A. (2016), "Financing of restoration and protection of land resources: priorities and institutional preconditions", *Finansy Ukrainy*, vol. 12, pp. 77—91.
 3. Diehtiar, A.O. and Honcharenko, M.V. (2018), "Land fee as a component of property tax: the role in the formation of local budgets and reserves for increasing revenues", *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy. Seria: Derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 341—349.
 4. Ivanova, A.I. (2016), "Institutional support of taxation of land relations in Ukraine", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seria: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 7, no. 1, pp. 145—150.
 5. Levenets', A. (2018), "Reasons for the obligation to rent land", *Zemel'ne pravo*, vol. 11, pp. 56—59.
 6. Medyn'ska, N.V., Hun'ko, L.A., Kutsenko, O.O., Moroz, Yu.O. and Zamlins'kyj, S.S. (2023), "Decentralized model of financial support of the system of economic stimulation of ecologically safe land use in wartime conditions: priorities and peculiarities of formation", *Ahrosvit*, vol. 16, pp. 48—55.
 7. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 05 Nov 2023).
- Стаття надійшла до редакції 14.11.2023 р.*